

ICCJ unifica practica privind retrocedarea de imobile cultelor religioase; cazul Colegiului Reformat Bethlen Aiud

Înalta Curte de Casatie si Justitie (ICCJ) a admis un recurs în interesul legii (RIL) prin care a unificat practica în ceea ce privește retrocedarea unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România, după ce a fost analizat cazul Eparhiei Reformate din Ardeal care a solicitat în justiție retrocedarea bunurilor Colegiului Reformat Bethlen din Aiud.

Decizia a fost luata după ce s-a constatat o divergență de practica cu privire la interpretarea și aplicarea prevederilor legale în litigiile dintre Eparhia Reformata din Ardeal și Comisia speciala de retrocedare a unor bunuri care au aparținut cultelor religioase din România, respectiv interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art.1 alin. (1) și art.4 alin.(2)-(5) din OUG nr.94/2000, în raport de art.32- 34 din Decretul Lege 115/1938 și art.I din Decretul 176/1948.

Conform unui comunicat al ICCJ transmis marți, judecătorii au statuat că sintagma "imobile care au aparținut cultelor religioase" are în vedere exclusiv patrimoniul unitatilor componente ale cultelor religioase, iar nu și patrimoniul unor asezăminte distincte, înscrise în cartea funciara ca proprietari tabulari.

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 4 alin.(2)-(5) din OUG nr.94/2000 și art.32-34 din Decretul-lege nr.115/1938, o structura a unui cult religios poate dovedi calitatea de fostă proprietară a imobilului a cărui retrocedare o solicita, în sensul că proprietarul tabular a fost un asezământ al sau, caruia i-a conferit o masă patrimonială de afectare prin divizarea patrimoniului sau unic, numai prin mijloace de proba directe cu privire la situația juridică pretinsă.

Decizia ICCJ este obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 517 alin. (4) din Codul de procedura civilă.

În ședința plenului judecătorilor Secției de contencios administrativ și fiscal a ICCJ din 25 mai 2023, s-a constatat divergența de practica cu privire la interpretarea și aplicarea dispozițiilor prevederilor legale, în vederea stabilirii calității Eparhiei Reformate din Ardeal de persoană îndreptățită la retrocedarea bunurilor imobile în privința carora, la data preluării abuzive, în cartile funciare figura dreptul proprietar al bunurilor imobile Colegiul Reformat Bethlen din Aiud.

Într-o primă orientare jurisprudențială, s-a reținut că Eparhia Reformata din Ardeal nu are calitatea de proprietar al bunurilor în situația în care, la data preluării abuzive, în cartile funciare figura Colegiul Reformat Bethlen din Aiud ca titular al dreptului de proprietate.

Potrivit celei de-a doua orientări jurisprudențiale conturate în practica Secției de contencios administrativ și fiscal a Înaltei Curți de Casatie și Justitie, s-a reținut că Eparhia Reformata din Ardeal are calitatea de proprietar al bunurilor, chiar și în situația în care, la data preluării abuzive, în cartile funciare figura Colegiul Reformat Bethlen din Aiud ca titular al dreptului de proprietate.

Chestiunea litigioasă transată diferit a fost aceea a dovedirii dreptului de proprietate al Eparhiei Reformate din Ardeal asupra imobilelor a caror retrocedare a fost solicitată.

Între Eparhia Reformata din Ardeal și Comisia specială de retrocedare a unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România s-au înregistrat mai multe litigii având ca obiect anularea unor decizii emise de Comisie, prin care au fost respinse cererile unității administrativ-teritoriale bisericesti de retrocedare a unor bunuri imobile înscrise în cartile funciare pe numele unor școli/coleții despre care Eparhia a arătat că au făcut parte din corpul sau, ca școli confesionale.

Dreptul la retrocedarea imobilelor care au aparținut cultelor religioase din România și care au fost preluate în mod abuziv de statul român, în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, este prevăzut de art. 1 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 94/2000, care statuează că astfel de imobile se retrocedează fostilor proprietari, în condițiile acestui act normativ.

Condiția sine qua non ce trebuie îndeplinită pentru retrocedare este dovedirea dreptului de proprietate pe care cultul religios l-a avut anterior asupra imobilului revendicat.

În privința imobilelor din regiunile Transilvania, Banat, Crisana, Maramures și sudul Bucovinei, în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989 a funcționat sistemul real de evidență a imobilelor și a drepturilor dobândite în legătura cu acestea, potrivit Decretului-Lege nr. 115/1938.

Astfel, s-a păstrat sistemul real introdus anterior anului 1800 de vechiul Cod civil austriac, în care înscrierile în cartea funciara au efect constitutiv de drepturi.

În situațiile în care se cere retrocedarea de către o structură a unui cult religios a unor astfel de imobile înscrise în carti funciare aflate sub

imperiul dispozitiilor Decretului-lege nr. 115/1938, se impune coroborarea în materia regimului probator a normelor din OUG nr. 94/2000, în calitate de act normativ special referitor la retrocedare, cu dispozitiile Decretului-Lege nr. 115/1938.

În Decizia nr. 21/2023 privind admiterea RIL-ului, completul citeaza Decizia nr. 29/2020, pronuntata de Înalta Curte de Casatie si Justitie - Completul pentru solutionarea recursului în interesul legii, publicata în Monitorul Oficial nr. 42 din 14 ianuarie 2021, conform careia sintagma "fondul bisericesc al cultului" - utilizata într-o alta lege referitoare la retrocedarea unor bunuri preluate de stat în perioada 1945-1989, si anume în dispozitiile alin. (2) al art. 29 din Legea nr. 1/2000 pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole si celor forestiere, solicitate potrivit prevederilor Legii fondului funciar nr.18/1991 si ale Legii nr. 169/1997, cu modificarile si completarile ulterioare, în forma lor anterioara modificarilor aduse prin Legea nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietatii si justitiei, precum si unele masuri adiacente, cu modificarile si completarile ulterioare - trebuie înțeleasa ca având în vedere exclusiv patrimoniul unitatilor componente ale Bisericii Ortodoxe Române, iar nu si patrimoniul asociatiilor si/sau fundatiilor constituite de biserica.

Astfel ca si în domeniul de aplicare al OUG nr. 94/2000, cererile de retrocedare pot viza numai patrimoniul unui cult religios, în sens de patrimoniu al bisericilor, nu si patrimoniul unor fundatii sau al altor asezaminte distincte de biserica.

Mentiunile din cartea funciara referitoare la scoala ca proprietar tabular reflecta acest caracter distinctiv al asezamântului, ramânând nerelevant daca avea personalitate juridica sau nu.

În fata unei probe cu o clara forta doveditoare asupra titularului dreptului de proprietate, precum este înscrierea în cartea funciara, numai o proba directa si relevanta cu privire la invocata constituire de catre biserica a proprietarului tabular, ca asezamânt sau dezmembramânt al sau, precum si a masei patrimoniale de afectatiune ar putea sa conduca la retinerea apartenentei imobilului la patrimoniul bisericii.

"Rolul aplicarii dreptului la cauzele deduse judecatii revine instantelor învestite cu solutionarea lor, însa interpretarea dreptului care se cere în cadrul acestei sesizari cu recurs în interesul legii nu este posibila fara raportarea la situatiile factuale care au determinat practica judiciara divergenta. În acest sens este de mentionat si ca din cuprinsul unor carti funciare rezulta încheierea unor acte de vânzare-cumparare între scoli si structuri ale cultului reformat, care infirma sustinerile referitoare la unicitatea patrimoniului si constituirea masei patrimoniale de afectatiune, argumenteaza instanta suprema, în decizia de admitere a RIL", mai explica ICCJ.